

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

**ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՅ**

**ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔ**

Հետազոտության թեման՝ Նորագույն տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ազդեցությունը և դերը սովորողի հոգեբանական զարգացման վրա

Առարկան՝ Մայրենի, հայոց լեզու, գրականություն

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Կարինե Բաբազույան

Ուսումնական հաստատություն՝ Մասիսի հ.3 հիմնական դպրոց

Երևան 2022

Հիմնահարցերը

1. Ի՞նչ ազդեցությունը ունեն տեղեկատվական տեխնոլոգիաները մեր երեխաների հոգեբանական զարգացման վրա:
2. Ի՞նչ միջոցներով հասնել նրան, որ երեխան ըմբռնի , որ նորագույն տեխնոլոգիաները խաղային միջոցներ չեն:
3. Ի՞նչ պետք է իմանան ծնողները ,որ երեխան ավելի գրագետ օգտագործի նորագույն տեղեկատվական տեխնոլոգիաների հնարավորությունները:

Նպատակները

1. Վեր հանել Նորագույն տեղեկատվական տեխնոլոգիաների դրական և բացասական կողմերը:
2. Կարևորել կենդանի խոսքի դերը:
3. Կարևորել տեղեկատվական տեխնոլոգիաների դերը կրթության որակի բարելավման գործում:

<<Համացանցն այնքան լավ է ստեղծվել, որ շատերն այն համարում են Իսաղաղ օվկիանոսի պես բնական ռեսուրս, այլ ոչ թե մարդու կողմից ստեղծված>>:

Ալյան Քեյ

Ներածություն

Վերջին տարիներին համակարգիչը դարձավ հասարակական կյանքի բոլոր ասպարեզների անբաժան մասը: Նորագույն տեխնոլոգիաները 21-րդ դարի ողջ հասարակության համար ստեղծել են նոր աշխարհ: Այսօր դրանք են թելադրում մեր կյանքի ընթացքն ու ուղղորդում մեր ճանապարհը: Ինֆորմացիոն տեխնոլոգիաների զարգացման տեմպը, ուսուցման ժամանակակից մեթոդները, սովորողների և սովորեցնողների անընդհատ զարգացման անհրաժեշտությունը պարտադրում են ուսուցման այնպիսի տեխնոլոգիաներ, որոնք բարձրացնում են կրթության որակը:

Տեղեկատվական տեխնոլոգիայի կիրառման անհրաժեշտությունը կարևորելով՝ որոշեցի հետազոտական թեմայի շրջանակներում պարզել , թե նորագույն տեղեկատվական տեխնոլոգիաները ինչ ազդեցություն և դեր ունեն սովորողի հոգեբանական զարգացման գործում:Սովորելու և սովորեցնելու մեթոդները բազմազան են , այսօր յուրաքանչյուր սերունդ ինքն է թելադրում այն մեթոդը, որով հնարավոր է սովորել, կարծում եմ՝ այս պարագայում աշակերտների մոտիվացիայի բարձրացման տարբերակ է տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառումը հենց հայոց լեզվի և գրականության ժամերին: Որքան էլ տեղեկատվական տեխնոլոգիաները մեզ բազմաթիվ տեղեկություն հաղորդեն, սովորողը պետք է կարողանա հաջողության հասնելու համար ինքնուրույն խնդրի լուծման ուղիներ գտնել և որոշումներ կայացնել, համակարգչային հմտություն և գրագիտություն ձեռք բերել: Իհարկե այս ամենը ունենում է իր դրական և բացասական ազդեցությունը, որի հետ կապված հետազոտության արդյունքներն էլ որոշեցին նպատակս: Այն է՝ վեր հանել ոչ միայն մեդիայի և մարդու, մեդիայի և կրթության հարաբերությունները, այլև մեդիայի ազդեցությունը սովորողի հոգեբանական զարգացման վրա:

Տեղեկատվական տեխնոլոգիաները և մենք

<<Իրական վտանգը ոչ թե այն է, որ համակարգիչները կսկսեն մտածել մարդկանց նման, այլ այն, որ մարդիկ կսկսեն մտածել համակարգիչների պես:>>

Սիդնեյ Հարիս

Համակարգչի դրական ու բացասական ազդեցության հետ կապված շատ ուսումնասիրություններ են կատարվել:

Համակարգչային նորամուծությունները մտնում են մեր տները՝ <<հենց պատուհաններից>>:

Հետաքրքրական է , որ Windows բառը նշանակում է <<պատուհաններ>>... Այսօր այդ պատուհանը համակարգչի, հեռուստացույցի, հեռախոսի էկրանն է:Ահա այստեղ է, որ հանդես է գալիս ուսուցիչը՝ որպես ուսուցանող , նա է, որ սովորեցնում է, թե ինչպես տեղեկատվական տեխնոլոգիան գուտ խաղային օբյեկտից դարձնել ուսման բաղադրիչ: Տեղեկատվական տեխնոլոգիայի կիրառումը ուսումնական գործընթացում առաջին հերթին խթան պետք է հանդիսանա սովորողների ճանաչողական կարողությունների ակտիվացման, ուսումնական նյութի հաջող յուրացման համար և նպաստի սովորողների որոշակի որակների զարգացմանը: ՏՀՏ-ն օգնում է սովորողին ինչ-որ չափով կողմնորոշվել տեղեկատվական հեղեղի մեջ: ՏՀՏ միջոցները հանդես են գալիս որպես ուսումնական

գործընթացի օժանդակ տարր, այլ ոչ հիմնական: Այսօր աշխարհում կատարվող տեխնոլոգիական հեղափոխությունը փոխում է կրթության նկատմամբ ձևավորված մոտեցումները, հարաբերությունները, սուբյեկտներն ու օբյեկտները: Այս գործընթացում տեխնոլոգիաները ունեն `

- գործիքի դեր, որոնք կոչված են արագացնելու այն, ինչ արվում էր դանդաղ
- տեղեկատվական աղբյուրի դեր, գտնելու համար այն այն տեղեկությունը, որը ժամանակին անհասանելի էր թվում
- ուսուցման օբյեկտի դեր` ցուցադրելով այն, ինչ առաջ անտեսանելի էր կամ ցուցադրման համար անհնար
- հաղորդակցման նոր միջոցի դեր, որը , ինտերակտիվ համագործակցելով սովորողի հետ, կապում է բոլորին ` ստեղծելով համաժամանակյա և անհամաժամանակյա հաղորդակցության հնարավորություն:

Տեղեկատվական տեխնոլոգիան կարող է օգտագործվել ուսուցման գործընթացի բոլոր փուլերում.

- Նոր նյութի բացատրում
- Ամրապնդում
- Կրկնություն
- Գիտելիքների , կարողությունների ու հմտությունների ստուգում
- Գնահատում

SZS-ի կիրառման դրական և բացասական կողմերը

SZS-ների օգտագործմամբ ուղեկցվող դասերը իրենց պարզության , գեղեցկության և տեսանելիության շնորհիվ ուսումնական նյութի ընկալման ընթացքում առավել մեծ տպավորություն են թողնում հոգեբանահուզական գործընթացի վրա: Դասի անցկացումը մեղիայի շնորհիվ գրավում է դպրոցականներին, դասարանում սկսվում է իրական շփման իրավիճակ, սովորողները ձգտում են իրենց մտքերը արտահայտել սեփական բառերով, հաճույքով կատարում են առաջադրանքները:

Դպրոցականների մոտ ավելի զարգացած է կամային ուշադրությունը, որը հատկապես կենտրոնանում է, երբ նրան հետաքրքիր է, երբ ուսումնական նյութը տարբերվում է պարզությամբ, պայծառությամբ, և նրա մոտ դրական հույզեր է առաջանում: Ապացուցված է, որ աշակերտին գրավում է մեծադիր աշխատանքները, գլխաբառերը, որոնք տարբերվում են իրարից իրենց գույներով, չափերով... Արդի ուսուցումը հնարավոր է դարձնում յուրաքանչյուր դասին կիրառել տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ՝ աշակերտի մոտիվացիայի բարձրացման, դասանյութը ավելի լավ հասկանալու համար: Փորձը ցույց է տալիս, որ թեև տեղեկատվական տեխնոլոգիաները չեն փոխարինելու ուսուցչին, սակայն տեղեկատվական տեխնոլոգիաներին տիրապետող ուսուցիչը կփոխարինի տեղեկատվական տեխնոլոգիաներին չտիրապետող ուսուցիչներին :

ԻՄ դպրոց կայքից ես շատ եմ օգտվում թե՛ թեմատիկ գրավոր աշխատանքների, թե՛ գործնական աշխատանքների ժամանակ: Ընտրում եմ առաջադրանքները կամ ինքս եմ կազմում, նշում եմ օրը, ժամը, կատարման տևողությունը և ուղարկում եմ աշակերտներին: Ես հետևում եմ գործընթացին: Արդեն ստուգված, միավորները նշված թեստերը երևում են ինձ : Տպում եմ, դասարանում քննարկում ենք, կատարում սխալների ուղղում և վերլուծություն: Ոչ մի աշակերտ անտարբեր չի մնում տրամադրվող տեղեկատվության

հանդեպ: SՀS գործիքների կիրառումը լավ է, օգտակար է, եթե օգտագործում ես նպատակային, եթե այն ուղղված է ինչ- որ բանի իմացությանը, բացահայտմանը:

Թվում է, թե SՀS միջոցների օգտագործումը կարող է մեծ ներդրում կատարել շատ խնդիրներ լուծելու և մեր մտավոր հորիզոնն ընդլայնելու հարցում,բայց... Կա շատ կարևոր խնդիր, որը շատ ծնողների կողմից անտեսվում է՝ հանուն իրենց հանգստության: Գիտնականները վստահեցնում են, որ համակարգչի, հեռուստացույցի առջև երկար նստելը վնասակար է երեխայի համար, առաջին հերթին ազդում է երեխայի զարգացող նյարդային համակարգի վրա: Դեռևս չորրորդ դարում Եզնիկ Կողբացին չարի և բարու արժևորման ժամանակ դրանք տեսնում էր մարդու գործողություններում: Երկաթը մերթ ծառայեցվում է բարի նպատակների համար, մերթ՝չար: Եթե երկաթից պատրաստում են բահ, խոփ, գերանդի, ուրեմն՝ բարի նպատակի համար է ծառայում, իսկ եթե պատրաստում են սուսեր,նիզակ, տեգ, ապա այստեղ երկաթը չար գործ պետք է կատարի: Այսպիսով,որևէ առարկայի օգտակար և վնասակար հատկանիշների մասին խոսելիս պետք է նկատի ունենալ, թե ինչ նպատակով է օգտագործվելու: SՀS միջոցների կիրառումը դասընթացի ժամանակ օգնում է մեզ ավելի դյուրընկալելի դարձնել դասանյութը,ժամանակը ճիշտ տնօրինել: Ի վերջո այստեղ գործում է հայտնի ասացվածքը՝ <<Լավ է մեկ անգամ տեսնել, քան հազար անգամ լսել>>: Պետք է գրագետ օգտագործել տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ընձեռած հնարավորությունները:

Հորստ Պրենը*՝ զգայարանների ֆիզիոլոգիայի մասնագետը , գրում է. <<Հեռուստակրանի առջև 10-15 ժամ նստած երեխայի ուղեղը նման է անապատի: Այդ երեխաները տառապում են երևակայության լրիվ կորստով:Որոշ երեխաներ ընդունակ չեն նույնիսկ հիշողությամբ բաժակ նկարելու>>:

Գերմանացի մանկաբույժ Պիտեր Վինտերշտայնը* ավելի քան 17 տարի ուսումնասիրել է 5-6 տարեկան երեխաներին և պարզել, որ որքան շատ է երեխան ժամանակ անցկացնում էկրանի առջև , այնքան քիչ դետալներ է օգտագործում նկարելիս, իսկ նկարված կերպարները արտահայտված չեն, անհամաչափ են, անկենդան:

Դեռահասների, պատանիների ու երիտասարդների մոտ կախվածություն է առաջանում սոցիալական ցանցերից, որոնք դարձել են հաղորդակցման այլընտրանքային ձևեր, ծանոթության և շփման հասանելի միջոցներ:

Կարևոր խնդիրներից մեկն էլ, այսպես կոչված, համացանցային բռնապաշարն է: Շատ նյութերի տակ ընդունված է մեկնաբանություններ գրել, այստեղ իսկական խառնաշփոթություն է . ինչ ասես կարելի է կարդալ, բարոյական սահմաններից դուրս արտահայտություններ, որոնք ընդունված չեն սովորական խոսակցությունների ժամանակ: Բայց չէ՞ որ մեր երեխաները բախվում են դրանց հետ, կարդում, դիտում անպարկեշտ նկարներ և գովազդներ: Շատ ցավալի է, որ ոչ մի վերահսկողություն չկա: Իսկ համացանցային խաղերը մի ողջ հիմնախնդիր են թե երեխաների և թե մեծահասակների համար: Նրանք այնքան են մխրճվում այդ խաղերի մեջ , որ մոռանում են իրականությունը; Բացասական հետևանքները կարող են իրենց հետքը թողնել հոգեկան գործընթացների վրա

(թուլանում է երեխայի հիշողությունը, դպրոցում դասերի ժամանակ դժվարությամբ է կենտրոնացնում հիշողությունը), հոգեվիճակների, անձնային հատկությունների ձևավորման վրա, միջանձնային հարաբերությունների ոլորտում: Բուռն երևակայության շրջան համարվող մանկական տարիքում համակարգչային խաղերն իրենց գունավոր աշխարհներով, հերոսներով, հաղթանակներով ու պարտություններով, հետաքրքիր վիրտուալ մրցակիցներով կարող են ամբողջովին կլանել երեխային: Դերային մենամարտերը և ռազմավարություն պարունակող խաղերը հիմնականում ագրեսիվ լաբիրինթոսների վերարտադրություն են, որտեղ ամեն վայրկյան տարբեր անկյուններից դուրս են թռչում բազմաթիվ սարսափելի կերպարներ, որոնց նպատակը խաղացողին, այսինքն՝ երեխային, «սպանելն» է: Հարցը դրվում է կա՛մ նա, կա՛մ իրենք տարբերակով: Այլընտրանք չկա: Եվ ահա երեխան նստած համակարգչի առջև սեղմում է համակարգչի միայն այն կոճակները, որոնք սպանելու , ոչնչացնելու համար են: Թափառելով համակարգչային լաբիրինթոսում՝ երեխան ակամա դառնում է, թեկուզ վիրտուալ, բայց սպանության մեղսակից: Շատերը համոզում են, թե սա խաղ է ,չի ուզում , թող չխաղա: Այստեղ առաջանում է հետաքրքրություն երեխաների և դեռահասների շրջանում և նրանք պարզապես ցանկանում են փորձել իրենց ուժերը: Այս փորձը դառնում է նրանց ամենօրյա զբաղմունքը: Համակարգչային և ընդհանրապես ամեն տեսակ խաղերը հոգեբանորեն այնպիսի կառուցվածքով են ստեղծված , որ անընդհատ ունեն հաճույքի մեխանիզմ: Խաղը կառուցված է հենց այդ սկզբունքով հաճույք պատճառել, ստեղծել այնպիսի իրավիճակ, որ խաղացողն միշտ կախում ունենա խաղից:

Երեխաների վրա համակարգչային դաժան խաղերի բացասական ազդեցությունը մտահոգիչ խնդիր է դարձել բժիշկների ու հոգեբանների համար: Դրանք երեխաների մեջ ագրեսիա են սերմանում: Խեղում են երեխաների ներաշխարհը, նրանց դարձնում ագրեսիվ ու նյարդային: Շատ ավելի լուրջ հետևանքներ է ունենում այն փաստը, որ շատ խաղերում ագրեսիվ վարքի ձևեր են դրսևորվում, որոնք երեխաներն առանց գիտակցական վերաբերմունքի ու գնահատականի նմանակման ուժով յուրացնում են: Խաղալով երեխաները նույնանում են իրենց վիրտուալ կերպարների հետ՝ դառնալով ագրեսիվ, կոնֆլիկտային, դյուրագրգիռ ու նյարդային: Տուժում են ծնողների հետ հարաբերությունները , հատկապես , երբ փորձում են նրանց կտրել-հեռացնել համակարգչից: Արդյուքում՝ երեխաների մոտ կարող է ձևավորվել այն դիրքորոշումը, որ եթե վիրտուալ աշխարհում կարելի է, թույլատրելի է սպանել , քանդել, բնաջնջել, ապա դա կարելի է անել նաև իրական կյանքում: Դրանք կարող են նաև վախերի պատճառ հանդիսանալ: Մեծ մասամբ երեխաների մոտ հոգեկան կախվածություն առաջանում է դերային խաղերի նկատմամբ: Համակարգչային դերային խաղերում երեխան իրեն պատկերացնում է տվյալ հերոսի դերում: Հենց այդ խաղերի ժամանակ է տեղի ունենում երեխայի ամբողջական ներգրավումը խաղի մեջ: Գիտնականների վերջին հետազոտությունները ցույց են տվել, որ համացանցը կարող է անդառնալի հետևանքներ ունենալ մտածողության և զգացմունքների վրա՝ առաջացնելով նույնիսկ հոգեկան խանգարումներ: Այս նորագույն ժամանակների տեխնիկան կարող է ոչ միայն բթացնել և ուժեղացնել մենության զգացումը, այլ նաև կարող է անհանգստություն և դեպեսիա առաջացնել՝ դարձնելով երեխային չափազանց

զգայուն:Ցավոք սրտի,համակարգիչը և, հատկապես՝ համացանցը, աստիճանաբար մեկուսացնում են երեխաներին իրականությունից, տանում դեպի երևակայական, վիրտուալ աշխարհ: Ահա այստեղ համակարգչային իրականության ղեկավարման վահանակը գտնվում է երեխայի ձեռքերում, նա կարող է ցանկացած պահի հանդես գալ ցանկալի հերոսի կերպարով՝ դադարեցնելով կամ շարունակելով ապրել այդ աշխարհում:Առանձնահատուկ ուշադրության է արժանի համակարգչից հոգեբանական կախվածության հարցը, որը հաճախ համեմատվում է հիվանդագին խաղամոլության հետ:

Համակարգչայի կախվածությունը անչափահասների շրջանում կարող է հանցավոր վարքի (կասկածամտություն,ստախոսություն և այլն) դրսևորման պատճառ դառնալ, առաջացնել լքվածություն, տագնապի զգացում:

Համակարգչային խաղերից կախվածության հիմնական նշաններն են՝

- համակարգչից կամ խաղից կտրվելու անկարողություն,իսկ կտրվելու դեպքում՝ ագրեսիայի հասնող դյուրագրգիռ վիճակ
- տնային գործերի անտեսում
- մարդկանց հետ շփվելիս առավելապես համակարգչի հետ կապված թեմաների քննարկում
- հրաժարում ընկերների հետ շփումից
- կռիվներ , վեճեր տան անդամների հետ համակարգչի պատճառով
- դպրոցական առաջադիմության անկում
- քնի խանգարումներ

Կենդանի խոսքի և հեռուստացույցի ազդեցությունը երեխայի վրա

Երեխայի խոսքի զարգացման գործում անչափ կարևոր է կենդանի խոսքը, հատկապես՝ ծնողների : Բայց այսօր ծնողները ավելի քիչ են շփվում իրրենց երեխաների հետ:

Մուլտֆիլմերի ազդեցությունը երեխաների սոցիալիզացիայի վրա

Երեխան ավելի շատ շփվում է տեխնիկայի հետ, որի պատճառով էլ սկսում է ուշ խոսել, իսկ խոսելիս էլ ընդօրինակում է այն անվայելուչ բառերն ու արտահայտությունները, որ լսել է հեռուստացույցից՝ մուլտֆիլմերից, անհասկանալի կերպարանք ունեցող խաղային հերոսներից: Եվ զարմանում են ծնողները, թե այդ ինչպես, իրենք գրագետ, կրթված լինելով՝ իրենց երեխան արտաբերում է անվայել բառեր ու արտահայտություններ: Հեռուստատեսությունն ազդում է մեր մտածելակերպի, վարքի վրա: Մտածենք հետևյալ բանի շուրջ. մեկ լուսանկարը կարող է մղել մեզ բարկանալ, արտասովել և ուրախանալ: Երաժշտությունը խորը ազդեցություն է թողնում մեր զգացմունքների վրա: Տպագրված բառերը նույնպես մեր մեջ զգացմունքներ, հույզեր են արթնացնում և մղում են մեզ ինչ-որ գործեր անելու: Իսկ որքան խոր ազդեցություն կարող են թողնել այն շարժվող նկարները, երաժշտությունն ու բառերը, որոնք վարպետորեն իրար են կապակցված: Եթե 30 վայրկյան տևող գովազդը ազդում է մեր տեսակետների և վարքագծի վրա, կարող ենք վստահ լինել, որ ժամեր շարունակ հեռուստացույց դիտելը նույնպես կազդի: <<Հեռուստացույց, համաշխարհային պատմություն>> գրքի հեղինակն ասում է. <<Ամենասովորական և մակերեսային գվարճության միջոցով հեռուստացույցը անկատար ձևով կրթում է մեզ>> (<<Television-An international History>>): <<Հեռուստատեսության պատկերազարդ պատմություն>> գրքում գրված է. <<Հեռուստացույցը փոխում է մեր մտածելակերպը>> (<<A Piktorial Histori of Television>>): Թվում է, թե տարբերություն չկա կենդանի խոսքի և հեռուստացույցից հնչող խոսքի միջև: Ահա կենդանի խոսքի արդյունավետությունը գիտականորեն բացահայտել է գերմանացի հետազոտողներից մեկը՝ ցույց տալով, որ խոսքի յուրաքանչյուր հնչյունը բերանից դուրս գալով ստեղծում է մի յուրահատուկ քանդակ, որը փոխանցվում է լսողին: Սկսում են ակտիվանալ մկանային շարժումները, որոնք խթանում են սրտի և թոքերի գործունեությանը: Այս ամենը իր ազդեցությունն է թողնում է լսողի հոգու վրա, հասնում է գլխուղեղին, ստեղծվում է հասկացություն, պատկեր, որից էլ ձևավորվում է երեխայի խոսքը: Հիշեցի շատ հայտնի <<Կապույտ տերևները>> հեքիաթի ծերունուն, որը երեխային ասում էր. <<Որպեսզի կատարենք խնդրանքը, պետք է նայես ուղիղ խոսողի աչքերի մեջ>>: Եվ այդպես էլ անում է երեխան, ու կատարվում է նրա խնդրանքը: Խոսքի բնական այս ուժը չի գործում, եթե այն հնչում է մեքենայի կողմից: Խոսքի ներգործուն ուժը երեխայի, առհասարակ մարդու հոգեկան ներաշխարհի վրա կարող է կատարել կենդանի շփման, կենդանի խոսքի ժամանակ: Երեխայի ֆիզիկական ու հոգևոր նեղաշնակ զարգացման համար անհրաժեշտ է մարդ, որը կդառնա բառի, խոսքի միջնորդը:

Ի սկզբանե էր Բանն

<<Ի սկզբանե էր Բանը>> և բառը նրան մարդ դարձրեց, իսկ նա միայն Բառի էներգիան փոխանցում է երեխային, որը ձգտում է մարդ դառնալ:

Ամեն բան աշխարհում ստեղծվեց խոսքի միջոցով. Հիշենք <<Աստվածաշնչից>> հայտնի խոսքը. <<Աստված ասաց, և եղավ...>> (Ծննդ. 1:3) : Խոսքն Ադամի շուրթերում եղավ Աստծո հետ շփման միակ միջոցը... Դեռ դարեր առաջ, երբ զարգացած չէր մարդը,

քաղաքակրթությունը, աշխարհաստեղծման հենց սկզբում գրեթե պատկերացնում էին խոսքի հզոր ուժը: Առհասարակ խոսքը, հատկապես բանավոր խոսքը ցանկացած տեսակի հասարակության՝ սոցիումի համար անբաժանելի և անգամ կազմարար կարևոր հիմք է հանդիսանում: Մարդը, լինելով բանական և հոգևոր էակ, չի կարող <<յուլա գնալ>> առանց խոսքի:

Ճիշտ է, խոսք կա facebook-ում, vkontakte-ում և այլ սոցցանցերում, բայց դրանցում <<խոսքը>> սուկ գրավոր է՝ զուրկ զգացմունքայնությունից, ձայնային ելևէջներից, իրական շփումից:

Հիմա կասեք՝ իսկ սմայլիկները:

Ո՛չ, դրանք չեն կարող ունենալ այն նույն ազդեցությունն, ինչ կենդանի խոսքը:

Համացանցն ու սոցիալական կայքերը օրավուր ընդլայնում են իրենց տիրույթը՝ ներգրավվելով ավելի շատ օգտատերերի: Լավ է մի շարք տեսանկյուններից, բայց... Հետազոտական աշխատանքիս պահանջներից ելնելով՝ շատ նյութեր, աշխատություններ ուսումնասիրեցի, և ինձ գրավեց մի մուլտֆիլմ, մի խոսուն ֆիլմ, որը տևեց 6րոպե 30 վայրկյան, որը երկար խորհելու տեղիք տվեց: Մտածեցի ,որ սոցիալական ցանցերը, իրենց ունեցած օգուտին զուգահեռ, ամենամեծ նպաստն են բերում մարդկանց հակասոցիալականացմանը: Ստորև տեղադրում եմ այդ մուլտֆիլմի հղումը:

https://www.youtube.com/watch?v=B6qZlPXe_a4&t=45s

Ապակենտրոնացում, ճարպակալում

Բազմաթիվ ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ հեռուստացույցը ազդում է երեխայի ուսման պրոցեսի վրա:Որքան երկար է երեխան նստում էկրանի առջև ,այնքան տուժում է առաջադիմությունը, քանի որ ծարաբեռնվում են ուշադրությունը, լսողական և տեսողական համակարգերը:Երեխան ոչ թե պետք է անշարժ նստի , այլ նա պետք է շարժվի, բռնի, կառուցի,իսկ էկրանի առջև նա չի զարգանում, չի հմտանում: Կախումը էկրանից նրա մեջ վերացնում է գիրք կարդալու ցանկությունը :Իսկ ընթերցանությամբ զբաղվող երեխաները, լավ են տիրապետում լեզվին, ճիշտ են պատկերացնում իրականությունը: Երեխային չպետք է թույլ տալ , որ նա 2 ժամից ավել դիտի հեռուստացույց: Բազմաթիվ հետազոտություններ փաստում են ,որ ուլքեր գիտակցաբար սահմանափակում են հեռուստադիտումները, ունեն ավելի բարձր կրթական մակարդակ: Իսկ նրանք, որոնք չարաշահում են հեռուստացույց, համակրգիչ դիտելը, ավելի դժվար են քնում,գիշերները հաճախ են արթնանում ,մղձավանջներ են տեսնում, մեծանում է երեխաների շրջանում շաքարախտի առաջացման հավանականությունը: ԱՄՆ-ում կատարված հետազոտության արդյունքում պարզվել է ,որ երեխաների գիրացումը ուղղակիորեն կապված է

հեռուստացույցի առջև նրանց անցկացրած ժամերի հետ: Այսինքն՝ հեռուստացույցը ազդում է դիտողի օրգանիզմի նյութափոխանակության վրա: Հետազոտողները պարզել են ,որ ճարպակալման մակրոակը բարձր է եղել նրանց մոտ, որոնք հայտնել են , որ օրը 3 ժամ են հեռուստացույց դիտում:Դպրոցում դասերի ժամանակ նման երեխաները անմիջապես աչքի են ընկնում, նրանց ուշադրությունը կենտրոնացած չէ,թվում է ,թե լսում են, սակայն նրանք չեն ընկալում ասածը, նրանց ուղեղը այլևս ի գորու չէ հասկանալու, ըմբռնելու դասը:

Բռնության առաջացում

Երեխաների հոգեկան կառուցվածքի վրա ազդում են ֆիլմերում առկա դաժանությունները, սպանությունները:Էկրանին տեղի ունեցող բռնությունն ուղեղն ընկալում է որպես իրական: Երբ երեխան պարբերաբար նայում է դաժան սցենարներով ֆիլմեր, տեսարաններ, հուզական արձագանքները նման երևույթների նկատմամբ թուլանում են:Երեխան աստիճանաբար սովորում է բռնությանը և սկսում է սառնասրտորեն այդ ամենը վերարտադրել:Ագրեսիվ վարքին կարող են նպաստել համակարգչային բռնի խաղերը, ընկերների և ընտանիքի արժեքներն ու ընդհանուր կենսամակարդակը: Ծնողներից շատերը այսօր իրնեց երեխաներին նստեցնում են համակարգչի կամ հեռուստացույցի առջև, մուլտֆիլմ միացնում և ժամերով մոռանում ,կարելի է ասել, երեխայի գոյության մասին: Այստեղ սուժում է առաջին հերթին ծնող-երեխա փոխհարաբերությունը, երեխան հնարավորություն չի ունենում արտահայտել իր զգացմունքների մասին: Այն ամենն ինչ նրանք տեսնում են էկրանին,որպես ճշմարտություն են ընկալում: Բազմաթիվ ուսումնասիրություններ ցույց են տալիս ,որ որպես <<կանոն>> մուլտֆիլմերում ավելի շատ են ագրեսիվ,դաժան վարքագիծ ունեցող հերոսները, քան բարեսրտությամբ, նրբանկատությամբ օժտվածները, հատկապես վերջին տարիներին նկարահանված մուլտֆիլմերը: Հոգեբանների կարծիքով միանշանակ օգտակար կամ վնասակար մուլտֆիլմեր գոյություն չունեն: Յուրաքանչյուր ֆիլմ ունի իր լավ և վատ կողմերը, երեխաները հիմնականում բացասական հերոսներին են ընդօրինակում, ինչի հետևանքով էլ ունենում են ագրեսիվ վարք, դառնում անկառավարելի: Հոգեբան Ա. Բանդուրան գիտափորձերից մեկի ժամանակ երեխաներին մի տեսանյութ է ցուցադրել,որտեղ մեծահասակը մուրճով խփում է տիկնիկի գլխին: Երբ դրանից հետո երեխաներին տիկնիկների հետ խաղալու հնարավորություն են տվել, նրանք շատ առումներով նույնանման վարքագիծ են ցուցաբերել:Դիտարկումներից պարզվել է, որ 1996 թ-ից ավելացել է սպանությունների թիվը, որն աճելու միտում ունի: Դրդապատճառները կարող են տարբեր լինել , բայց համակարգիչը և հեռուստակրանը եթե ոչ առաջին, ապա երկրորդ տեղում են: Դեռևս 1999թ. ամերիկացի զինվորական հոգեբան Դեյվ Գոսմենը հասարակությանը զգուշացնում էր, որ <<Եթերով բռնության ցուցադրումը, ինչպես նաև դրանով հազեցած ինտերակտիվ խաղերը երեխաների մեջ գործի են դնում այն հոգեբանական մեխանիզմները, որոնց միջոցով բանակում զինվորներին սովորեցնում են սպանել: Այդ մեթոդներով նրանց մեջ մշակում են դաժանություն և անտարբերություն: Իսկ հիմա մենք երեխաների մոտ հենց դա ենք անում>>:

1990-ականների սկզբին մի խումբ սոցիալական հոգեբաններ հեռուստահաղորդումների դիտումը տեղափոխեցին լաբորատորիա, ինչը նրանց թույլ տվեց հսկել բռնության քանակը հեռուստատեսությամբ: Փորձերին մասնակցող տարրական դասարանների երեխաներին բաժանեցին երկու խմբի. մի խմբին ցուցադրեցին դաժանություն պարունակող ֆիլմեր, մյուսին՝ առանց դաժանության հեռուստանյութեր: Այն երեխաները, որոնք միայն մի դրվագ էին դիտել այն ժամանակների համար ԱՄՆ-ում հայտնի <<Անհաղթահարելի ռեյնջերներ>> մանկական հաղորդաշարից (այստեղ կային բռնության դրվագներ), դիտումից հետո երկու բոլորի ընթացքում ցուցադրեցին յոթ անգամ ավելի շատ ագրեսիվ պահվածք, քան այն երեխաները, որոնք չէին դիտել այդ հաղորդումը:

Այսօր ստեղծվել է մի իրավիճակ, երբ մի կողմից չկա գիտական և օբյեկտիվ գնահատական, թե ինչ հետևանք կարող է ունենալ հատկապես հեռուստատեսության (հատկապես, որովհետև հեռուստատեսությունն է ամենազդեցիկ լրատվամիջոցը) ներկա քաղաքականությունը: Կան հեռուստաընկերություններ, որոնք ամեն ինչ անում են ֆինանսական առավել մեծ շահույթ ստանալու համար, և չեն հետաքրքրվում, անհանգստանում հասարակության վրա, հատկապես՝ երեխաների վրա թողած հնարավոր բացասական հետևանքների մասին:

Քանի որ դիտումը ուսուցման արդյունավետ մեխանիզմներից մեկն է, այդ պատճառով արժե լուրջ հետևել, թե երեխաները ինչ համակարգչային խաղեր են խաղում, ինչ մուլտֆիլմեր և հաղորդումներ են դիտում:

Եռաչափ կինոն

Այսօր տեխնիկայի հայտնագործությունները արագ են զարգանում, դրանց մի մասը մարդու առողջության համար լուրջ վտանգ է ներկայացնում: Այդ հայտնագործություններից մեկը եռաչափ կինոն է: Եռաչափությունը ապահովվում է այն բանի շնորհիվ, որ հատուկ ակնոցի միջոցով մարդիկ դիտում են ֆիլմը և այն տպավորությունն են ստանում, որ կարծես իրենք էլ մասնակից լինեն դեպքերի ընթացքին: Հետևաբար եռաչափ ֆիլմը ստիպում է աչքին հրաժարվել առարկաները տեսնելու իր բնական պրոցեսից և անցնել արհեստականի: Եվ պատահական չէ, որ շատերը 3D ձևաչափով կինոդիտումից հետո գլխապտույտ, գլխացավ, սրտխառնոց են ունենում: Բացի դրանից 3D ձևաչափով դիտման ժամանակ առաջանում են ուժեղ հույզեր, և հենց այդ պատճառով էլ այն հակացուցված է մինչև 12-14 տարեկան երեխաներին: Իսկ անոթային խնդիրներ ունեցող հիվանդներին 3D ձևաչափով դիտումը կարող է կաթվածի պատճառ դառնալ: Նույնիսկ մեկանգամյա դիտումը բռնության է ենթարկում տեսողությունը, առաջանում են տեսողության շեղումներ: Հեռուստատեսությանը ուղղորդում է ոչ միայն դիտողի հայացքը, այլև նրա հույզերը տանում է որոշակի ուղղությամբ, որտեղ նրանք կանգ են առնում հարկադրաբար: Այսինքն՝ երեխայի մարմնի անշարժացումը շարունակվում է՝ ընդգրկելով նաև նրա հոգեկան ոլորտը:

Մասնագետները սահմանափակումներ են առաջարկում

- Հեռուստացույց դիտելը չի խրախուսվում հատկապես մինչև մեկ տարեկան երեխաներին: Մեկից մինչև երեք տարեկան երեխաները 30րոպեից ավել չպետք է լինեն հեռուստատեսությանի առջև;
- Երեքից մինչև վեց տարեկան երեխաները կարող են հեռուստացույց դիտել 1ժամ 30րոպեից մինչև 2ժամ՝ մեծ ընդմիջումներով:
- Մինչև չորս տարեկան երեխան հեռուստացույց շատ քիչ պետք է նայի: Երեխայի կյանքում հեռուստացույցը որոշակի դեր պետք է խաղա 13-15 տարեկանից սկսած, երբ ձևավորված են երեխայի հուզական և կամային ոլորտները, ավելի վաղ խորհուրդ չի տրվում, որ երեխայի առօրյա զբաղմունքում հեռուստացույցը մեծ դեր ունենա:
- Նույնիսկ դեռահասության տարիքում չպետք է թողնել երեխային նայել հեռուստացույց ավելի քան 3 ժամ: Ոչ միայն կարևոր է ինչքան ժամանակ թողնել , այլ ինչ տարածության վրա նայի, որպեսզի չունենա խնդիրներ՝ տեսողության հետ կապված: Օրինակ՝ 72սմ անկյունագծով էկրան ունեցող հեռուստացույցը երեխան պետք է դիտի 3,5 մետր հեռավորությունից : Եթե սենյակի չափերը թույլ չեն տալիս դա իրականացնել, ապա ծնողները պետք է ընտրեն ավելի փոքր տրամագիծ ունեցող հեռուստացույց:
- Ցանկալի է նրա համար ընտրել ուսուցողական հաղորդումներ, մուլտֆիլմեր, որոնք կնպաստեն երեխայի տրամաբանության զարգացմանը, բառապաշարի հարստացմանը:

Հոգեբանները, մանկավարժները համակարգչային խաղերին դեմ չեն , խաղն անհրաժեշտ է երեխային զարգանալու համար, դեմ են կոնկրետ տեսակի խաղերին, որոնք խաթարում են երեխայի հոգեկան աշխարհը, նրա մեջ առաջ բերում ագրեսիա, բռնություն, նյարդային լարվածություն: Ծնողներին խորհուրդ է տրվում բացատրել երեխաներին, որ կայքերը կարող են լինել <<լավ>> և <<վատ>> , որ համացանցում տարբեր մարդիկ են շփվում, որևէ կասկածելի բան նկատելու դեպքում, տեղեկացնեն ծնողին:

Ամենապարզ և գործուն ցուցումներից է ժամանակի սահմանումը, որ երեխան կարող է անցկացնել համակարգչի մոտ , իհարկե ոչ խիստ մեթոդների կիրառմամբ:

Խորհուրդներ ծնողներին

Տեղադրել համակարգիչը այնպես, որ հնարավոր լինի հսկել ,թե երեխան ինչ կայքեր է մուտք գործում:

Երբեք չի կարելի համացանցով տրամադրել անձնական տվյալներ՝ տան հասցե, հեռախոս, հաշվեհամար, անձնական նկարներ:

Պետք չէ կազմակերպել հանդիպում այն մարդու հետ , ում ճանաչում են միայն համացանցով:

Քնի խանգարումները կանխարգելելու նպատակով պետք չէ համակարգիչը , հեռուստացույցը տեղադրել երեխայի ննջասենյակում:

Անհրաժեշտ է նախազգուշացնել երեխային , որ համացանցում տեղադրված տեղեկությունները ոչ միշտ են ճիշտ և վստահելի:

Երեխան պետք է ընդմիջումներ անի էկրանի առջև աշխատելիս կամ խաղալիս:

Եզրակացություն

Այսպիսով, իմ ուսումնասիրության արդյունքում ես եկա հետևյալ եզրահանգման.

Մարդկությունը երբեք չի դոփում նույն տեղում,միշտ առաջ է շարժվում, իսկ մեր երեխաները այնքան շուտ են ըմբռնում այս նորամուծությունները, որ երբեմն էլ մնում ենք ապշած,թե այդ ինչպես այն երեխան, որ դպրոց չի գնում , գրել -կարդալ չգիտի, կարողանում է հեռուստացույցը միացնել, ալիքները փոխել,մուտք գործել համացանց: Ինչ խոսք , սա լավ է, բայց երբ հարցին նայեցի այլ տեսանկյունից, նկատեցի, որ վերը նշված խնդիրները պահանջում են բոլորի ուշադրությունը` մանկավարժների, հոգեբանների, փիլիսոփաների, սոցիոլոգների, քաղաքական գործիչների, ծնողների և այլ մասնագետների: 21-րդ դարում միայն ակադեմիական գիտելիքները բավարար չեն որևէ բնագավառում հաջողության հասնելու համար, այսօր շատ կարևոր է տեղեկատվական տեխնոլոգիաների իմացությունը: Դպրոցական կրթությունը այսօր չի կարող հավակնել վերջնական ու լիարժեք գիտելիքների դարբնոցի դերին, քանի որ յուրաքանչյուր տեղեկատվական պայթյուն գրեթե ի չիք է դարձնում նախորդի կարևորությունը: Ահա թե ինչու աշակերտին նախ պետք է սովորեցնել սովորել, այսինքն ինքնուրույն գիտելիքներ ձեռք բերելու հմտություններ տալ, որի արդյունքում կրթությունը կարող է դառնալ անընդհատ , շարունակական ուսումնասիրության ողջ կյանքի ընթացքում:

Որքան էլ մենք տարվենք , ուրախանանք տեխնիկայի նորամուծություններով, որքան էլ տեխնիկան հեշտացնի մեր կյանքը, մենք` մեծերս, մեր ուշադրության կենտրոնում միշտ պիտի պահենք մեր երեխաներին: Թույլ չտանք, որ վիրտուալ խաղային մի հերոսը խաթարի նրանց առողջությունը , դառնա հոգեկան բազմաթիվ խնդիրների պատճառ: Չենք կարող լրիվ արգելել համակարգչային խաղերը (չէ՞ որ արգելված պտուղը քաղցր է լինում),երեխայի համար պիտի ընտրենք այնպիսի խաղեր, մուլտֆիլմեր, որոնք նրա վրա դրական ազդեցություն կունենան և ինչ- որ լավ բան կսովորեցնեն: Ճիշտ ընտրված հաղորդումը, ֆիլմը երեխայի մեջ շատ կարևոր հատկանիշներ կձևավորի` հանդուրժողականություն, բարություն, ընկերասիրություն, թույլերին օգնելու պատրաստակամություն և այլն: Եվ այս ամենի

արդյունքում նա այլևս կուրորեն չի պատճենի դաժան հերոսների վարքագիծը, նա կտվորի ճանաչել աշխարհը և իրեն շրաջապատող մարդկանց: Իսկ այս ամենին հասնելու համար երեխային միայնակ չպետք է թողնել համակարգչի առաջ, պետք է վերահսկել նրա կատարած քայլերը:

Գրականության ցանկ

1. Տ.Դուրրովսկայա - « Երեխան հեռուստացույցի մոտ»
2. Վ. Մանտուլենկո - « Մեդիակրթությունը ժամանակակից աշխարհում»
3. Ա.Բալյան «Մանկավարժական հոգեբանության հարցեր»
4. Վ. Միրաքյան «Ագրեսիվ հեռուստատեսության» հետևանքները
5. А. Платов. Дети и родители Сеть. Мир компьютеров. - № 3. 2004 год.
6. Մեթոդ. ձեռնարկ «Դեռահասների առողջություն և զարգացում» Երևան 2014
7. Նալչաջյան Ա. Ա. «Հոգեբանության հիմունքներ»-Երևան 1997

Բովանդակություն		
1	Ներածություն	2
Գլուխ 1		
2	Տեղեկատվական տեխնոլոգիաները և մենք	3
3	ՏՀՏ-ի կիրառման դրական և բացասական կողմերը	5
4	Կենդանի խոսքի և հեռուստացույցի ազդեցությունը երեխայի վրա	8
5	Ի սկզբանե էր Բանն	9
6	Ապակենտրոնացում, ճարպակալում	10
7	Բռնության առաջացում	11
8	Եռաչափ կինոն	12
9	Մասնագետները սահմանափակումներ են առաջարկում	13
10	Խորհուրդներ ծնողներին	13
11	Եզրակացություն	14
12	Գրականության ցանկ	15